

(Приказ књиге: Иван Иљин *Бела идеја/О Русији сутрашњег дана*, „Логос“, Београд 2011, превели са руског Марија и Бранислав Марковић, стр. 154)

Иван Александрович Иљин (1883-1954) може се сматрати аутентичним представником руске религијске филозофије. Плодан правник и филозоф, Иљин је припадао друштвеној и културној елити царске Русије. Због супротстављања бољшевичкој власти хапшен је неколико пута и 1922. доживотно протеран из земље. За време грађанског рата био је повезан са генералом Алексејевом и бароном Врангелом, а у емиграцији са неколико антибољшевичких организација. Нацистичку Немачку напустио је средином 1938. године, проеввши остатак живота у Швајцарској (Радомир Ђорђевић, „О делу И. А. Иљина“, *Студије о руској филозофији I*, ИЦНТ, Београд 2008, стр. 193).

Иљин је био религиозни стваралац. Сазнање Бога и божанске основе света представљало је, према његовом мишљењу, смисао филозофије (Н. О. Лоски, *Историја руске филозофије*, ЦИД Подгорица – Издавачки центар „Цетиње“, Београд 1995, стр. 511). Његова књига *О супротстављању злу силом* подстакла је бројне полемике, а писана је с намером да се изложи критици учење Лава Толстоја који је прибегаване сили у борби са злом називао насиљем и богохулним узурпирањем божје воље (Лоски, исто). За разлику од Толстоја, Иљиново становиште је да човек треба одлучно да се супротстави злу, како „унутрашњем“ тако и „спољашњем“ (Добрица Гајић, „Херојски задатак“, приказ књиге Ивана Иљина *О супротстављању злу силом* – „Zepter Book World“/„Војска“, Београд 2001, Погледи, број 248, фебруар 2002, стр. 51).

Упркос обимном филозофском, правном и теолошком делу, поједини историчари филозофије само успутно помињу Иљина,

наводећи да је на Московском универзитету предавао право и да се „бавио специјалним проучавањем Фихтеа и нарочито Хегела“ (Фредерик Коплстон, *Филозофија у Русији*, БИГЗ, Београд 1992, стр. 383). Међутим, у данашњој Русији Иљин се поштује као врло значајан мислилац, на чије идеје се јавно позивао и Владимир Путин. Његови земни остаци пребачени су из Швајцарске и положени у некрополу Донског манастира у Москви, што довољно говори о Иљиновој важности у постсовјетској Русији.

Квинтесенца Иљинове филозофске и политичке мисли јесте органско промишљање проблема. Критичари у томе могу видети њихово најрањивије место, али је такво упориште за традиционалисту и десничара Иљиновог кова било најприкладније. Активизам и теоријска и практична принципијелност обележили су његов живот и рад. У руској религијској филозофији, са свим њеним различитостима и спорењима, Иљиново дело заиста „представља једно од незаобилазних поглавља“ (Гајић, исто).

Иљинова књига *Бела идеја* садржи двадесет један изабрани чланак, у којима је овај истакнути руски филозоф, осим текста „Бела идеја“ који је из 1926. године, третирао различите друштвене и политичке теме после Другог светског рата - повезане са Русијом, руском емиграцијом и белим покретом. У тексту „О историји ђавола“ Иљин пише о интересовању филозофије и уметности за демонске садржаје, наглашавајући да Ничеова дела *Воља за моћ*, *Антихрист* и *Ево човека* на директан и отворен начин проповедају зло. Ничеови следбеници су повезали његово оправдавање зла са Марксовом доктрином, кренувши да остварују своје планове почетком 20. века. Иљин прави разлику између

Пише: Добрица Гајић
субота, 22 септембар 2012 18:59

демонизма

(„живот без Бога“) и

сатанизма

(„рушење Бога“), истичући да се његово поколење суочило са истинском ђаволском стихијом која би се, једном речју, могла дефинисати као „антихришћанство“ (7-8).

Чланак „Завист као извор несрећа“ показује да је људска завист главни узрок не баш сретних догађаја у прошлом веку. Према Иљиновој оцени, социјализам и комунизам су завидљиви, тоталитарни и терористични. У светској полуинтелигенцији види он „највећи расадник зависти“ (11). Затим осуђује химеру „свеопште једнакости“ и предрасуду „свеопште слободе“ и пише о највећој религијској кризи човечанства, у којој су људи „устали против саме идеје Бога“ и показали спремност да искорене све верујуће на земљи (12-13). Пораст становништва и ширење градова, сматра Иљин, појачавају конкуренцију, умножавају животне проблеме, распаљују завист и жељу за богаћењем, што доводи до разарајућих међународних ратова. Његов утисак је да технички прогрес утиче на раст социјалне зависти, јер се код људи увећава потреба за уживањима, заједно са вољом за богаћењем и поседовањем власти.

Уверен у непостојање вечног живота, савремени човек жури да максимално искористи овоземаљски живот, делујући без стида и правдајући своју дрскост моралним релативизмом. „Људи нашег доба губе духовну кичму: њих одржава завист и грамзивост“, пише Иљин (14).

У тексту „Шта је држава – корпорација или институција?“, Иљин указује на слабости „формалне демократије“ и у времену после Другог светског рата тражи „трећи пут“ за Русију (15-16). Појашњавајући проблем, образлаже да држава може бити „корпорација“

"Бела идеја" и руско национално свејединство

Пише: Добрица Гајић
субота, 22 септембар 2012 18:59

или „институција“ (16). Прва почиње од појединца и гради се „одоздо према горе“, друга се гради „одозго“ и у њој народ „не управља собом, већ се васпитава и повинује“ (16-17). Иљиново становиште је да би здраву државу требало да чине елементи и једног и другог. Русија треба да створи сопствену државну форму, где ће спој институције и корпорације бити у складу са руским национално-историјским околностима. Отуда Иљин осуђује руске заграничне партије које се залажу за увођење формалне демократије у Русији.

На државну форму, у чланку „О државној форми“, Иљин гледа као на устројство живота и живу организацију народа. Мишљења је да сваки народ има право на сопствену државну форму и конституцију, тако да државност не треба позајмљивати и имитирати. Сматрајући да се осмишљени и успешни политички избори налазе у далекој будућности, Иљин је тврдио да до њиховог остварења руски народ треба да води „национална, патриотска, никако не тоталитарна већ ауторитарна – васпитна и препородитељска – диктатура“ (26).

„Претпоставке стваралачке демократије“ јесте текст који је усредсређен на искуство слободе, релативно висок ниво свести о

правним нормама, економску независност грађана, минимални ниво образовања и обавештености, политичко искуство, лични карактер и патриотско осећање. Иљинов закључак је да у земљу која не располаже потребним предусловима за здраву стваралачку демократију, не би требало уводити демократско уређење зато што оно „може бити само штетно за ту земљу“ (34).

Иљин, што се може видети у тексту „О формалној демократији“, разликује „механичко“ и „органиско“ схватање државе и политике (35). За механичко схватање човек је инстинктивни појединац, полази се од тога да се људи рађају једнаки и да имају једнака права, тј. једнако право гласа. Другим речима, срж демократије налази Иљин у следећој политичкој догми: „сви су формално слободни, сви су формално једнаки и сви се међусобно боре за власт ради сопствених интереса, маскираних општом коришћу“ (36).

Чланак „О органском схватању државе и демократије“ почиње Иљин запажањем да тачно разумевање суштине државе, политике и демократије претпоставља одбацивање вештачких измишљотина и лажних доктрина. Иљин не мисли да су сви људи „разумни“, „по природи добри“ и „лојални“, јер нас живот у супротно уверава (40). Противи се томе да људима треба дати право гласа „независно од њихових унутрашњих особина и квалитета – независно од њихове свести о правима“ (40).

Државни живот уређује се органски, а не аритметички. „Сами људи који учествују у животу нису апстрактни `грађани` који држе празне листиће у рукама, већ живе личности, телесно-душевно-духовни организми; њима је потребна слобода коју траже, али они морају да буду и достојни те слободе. Гласачки листић може да попуни свако; али да одговорно размишља о потребама државе и њеном функционисању – не може ни издалека свако“, пише Иљин, додајући да људи као живи организми постају живи органи државног организма (40-41).

Иљин није сматрао пуновредним гласачке листиће духовно неразвијених људи, јер ће такве особе само наносити штету држави: „неиспуњавањем својих обавеза, произвољним преувеличавањем својих права, свакојаким кршењем прописа, разним преступима, подмићивањем и проневерама, корупцијом и шпијунирањем“ (42).

Држава треба да буде „демократска“ тако што ће своје најбоље снаге црпети из народа, стимулишићи га да се максимално посвети њеном изграђивању, што подразумева константни избор „најбољих снага“ (43). Народ не треба механички да позајмљују начине таквог бирања, већ мора пронаћи за себе најцелисходнији систем квалитативне селекције.

"Бела идеја" и руско национално свејединство

Пише: Добрица Гајић
субота, 22 септембар 2012 18:59

"Бела идеја" и руско национално свејединство

Пише: Добрица Гајић
субота, 22 септембар 2012 18:59

